

Za profesorem Zdeňkem Jindrou

V letošním roce, ve středu 30. srpna, zakončil svou životní pouť pan prof. PhDr. Zdeněk Jindra, CSc., přední český historik se zaměřením na evropské a středoevropské hospodářské dějiny, dějiny podnikání a zejména německého zbrojního průmyslu. Prof. Jindra patří k zakladatelům oboru hospodářských a sociálních dějin na Univerzitě Karlově a uskupení hospodářských historiků soustředěných kolem Ústavu hospodářských a sociálních dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, pro něž se vžilo označení pražská hospodářsko-historická škola.

Prof. Zdeněk Jindra, jihočeský rodák, se narodil v Chlumu u Třeboně dne 28. února 1931 do sklářské rodiny. Po složení maturity na gymnáziu v Brandýse nad Labem, pokračoval ve studiu oboru historie a archivnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, které řádně ukončil v roce 1955. Po složení státní zkoušky pokračoval ve tříleté interní aspirantuře (obdobu dnešní prezenční formy doktorského studia) opět na Filozofické fakultě, která ho provázela po celou dobu aktivního profesního života. A před několika lety, dne 29. září 2016, získal titul emeritního člena akademické obce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, fakultní afiliaci, která se uděluje významným představitelům oboru po jejich odchodu z fakulty na zasloužený odpočinek.

Profesní dráha prof. Jindry nebyla ani jednoduchá, ani přímočará, zejména po 21. srpnu 1968, kdy sice mohl zůstat na fakultě, avšak bez naděje na kvalifikační postup. Dlouhá desetiletí musel zůstat odborným asistentem na domovské katedře obecných dějin a pravěku. Útěchu mu v této době poskytovala nejen vědecká činnost, ale zvláště jeho rodina, ve které měl pevné zázemí. Od starostí doby mu pomáhala i výstavba nového domu v Nučicích u Prahy, kde počítal i s prostorem pro svou pracovnu a bohatou knihovnu. Změna přišla až po listopadu 1989, kdy záhy získal zaslouženě titul docenta a posléze (1993) i profesora. Jméno prof. Jindry nalezneme v odborných lexikách i všeobecných encyklopediích a v ojediněle poskytnutých rozhovorech. U příležitosti jeho sedmdesátin byl vydán „festschrift“ (*Pocta professoru Zdeňku Jindrovi. K sedmdesátým narozeninám, Praha 2003*), do kterého přispěla řada jeho kolegů i žáků.

Připomeňme nejprve činnost prof. Jindry jako pedagoga. Jeho výuku charakterizuje mimořádná láska k učení, snaha předat své znalosti studentům, zkrátka zaujetí pro výuku. K tomu nutno dodat, že se prof. Jindra pečlivě připravoval na každou výukovou hodinu, tedy jinými slovy dělal si pedagogickou přípravu, a to až do svého odchodu z aktivní výuky. Jeho přednášky se vyznačovaly propracovanou koncepcí a důrazem na kontext historického vývoje. Velmi umně propojoval dílčí informace se souvislostmi. V období 90. let poznámky z jeho přednášek nahrazovaly chybějící studijní literaturu a studenti je navštěvovali s velkým zaujetím. V této souvislosti je třeba zdůraznit i ochotu a připravenost

k diskusi se studenty. Velmi vstřícně se choval i ke svým diplomantům, kterým byl vždy nápomocen radou.

S výukou je zcela logicky spojeno vydávání skript a vysokoškolských učebnic. Podílel se ve své době na vzniku unikátní učebnice *Dějiny novověku I a II* (1969) a *Dějiny novověku III* (1973). Tyto učebnice nehledě na době poplatné pasáže si zachovaly svou věcnou, informační hodnotu. Studium archivnictví prof. Jindra zúročil ve skriptech *Základy historické heuristiky* (Praha 1982). Po listopadu 1989 se publikační činnost prof. Jindry na vydávání publikací pro studenty rozšířila. Za zásadní přínos pro koncepci a etablování hospodářských a sociálních dějin na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy jako moderního oboru lze považovat vydání *Úvodu do studia hospodářských a sociálních dějin I* pod Jindrovým vedením a za jeho spoluautorství. Druhý díl bohužel zůstal rozpracovaný v podobě dílčích pasáží rukopisu. Po roce 2000 došlo pod jeho vedením k vydání další klíčové vysokoškolské publikace *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, která se dočkala několika vydání (naposled 2015) a je připravena i její anglická redukovaná verze. V souvislosti s pedagogickou činností nelze nezmínit nezištnou podporu mladých absolventů oboru, jejich odborného a kvalifikačního růstu ať již se jednalo o vedení doktorandů, předsedání komisí pro obhajoby doktorských disertačních prací či habilitačních a jmenovacích komisí.

V badatelské rovině se prof. Jindra zaměřil nejprve na obecné dějiny v hospodářském kontextu, dále na dějiny bankovníctví, analýzu „imperialismu“ z hlediska vztahu ekonomicky vyspělejších regionů Evropy a méně vyspělých, hospodářské dějiny zemí střední a jihovýchodní Evropy v 19.–20. století, industrializaci rakouské a rakousko-uherské monarchie včetně zasazení vývoje v českých zemích, ekonomicko-politické ideje a koncepce, zejména Naumannovu Mitteleuropu a v neposlední řadě na dějiny podnikání (*business history*) se zaměřením na zbrojní firmy, zvláště Kruppovy a Škodovy závody.

Prof. Jindra ještě jako odborný asistent vydal anglicky práci *Germany and the Slavs in Europe* (1961) a německy studie o Naumannově koncepci Mitteleuropy. Mezníkem pro Jindrovu se však staly dlouhodobé studijní pobyty v SRN v roce 1967 v Kolíně nad Rýnem u prof. Hermannu Kellenbenze a v letech 1968–1969 pobyt v rámci prestižního stipendia nadace Alexander von Humboldt-Stiftung v Bonnu. V rámci těchto stipendií doslova propadl vývoji zbrojařského Kruppova koncernu. Získané množství informací mohl prof. Jindra plně využít až v letech devadesátých. Obeznamenosť prof. Jindry se západoevropskou a zejména západoněmeckou historiografií měla zásadní vliv na jeho organizační činnost po roce 1989. Při svých badatelských pobytech se opět plně projevovala jeho badatelská poctivost. Svůj čas se snažil plně věnovat studiu.

Ještě v rámci společenského uvolňování v polovině osmdesátých let vyšly Jindrový další důležité práce, a to *První světová válka* (1984) a *Der Rüstungskonzern Fried. Krupp AG 1914–1918* (1986). Po jistém odstupu v roce 2009 vyšla jeho monografie *Když Krupp byl „dělovým králem“*, vydaná o čtyři roky později ve Stuttgartu (*Der Bahnbrecher des Stahl- u. Eisenbahnzeitalters. Fa Krupp 1811–90er Jahre des 19. Jh.*). Nemůžeme opominout ani Jindrův autorský a editorský podíl na vzniku kolektivních monografií jako byly *Dějiny bankovníctví v českých zemích* (1999), které zůstávají základní odbornou „encyklopedií“ pro oblast bankovníctví, peněžnictví, spořitelnictví, měnového vývoje apod. Poslední opus z tvůrčí dílny prof. Jindry představuje v roce 2021 vydaná univerzitním Nakladatelstvem Karolinum objemná monografie *Střední Evropa ve zbrani 1815–1914. Sto let rozvoje*

moderního zbrojního průmyslu v císařském Rakousku, v českých zemích a v Prusku-Německu. Práce prof. Jindry se vyznačují robustní pramennou základnou, detailní znalostí literatury a širokým kontextem. Nejde tak pouze o dějiny podniku, ale spíše o vývoj hospodářství dokumentovaný na příkladu významného ekonomického subjektu.

Je třeba připomenou, že prof. Jindra byl vědecky aktivní do posledních dní. I ve svém vysokém věku zůstal věrný Kruppovu podniku a i po překročení „devadesátky“ stále pokračoval na syntéze dějin firmy Krupp za první světové války do roku 1919, text bohužel zůstal pouze rozpracovaný. Činorodost a zájem o další rozvoj oboru hospodářských dějin dokládá i sepsání úvodní kapitoly do vysokoškolské učebnice hospodářských dějin českých zemí a Československa pro období 1918–1989. Rukopis je připraven k vydání v nakladatelství Karolinum.

Ve výčtu činnosti prof. Jindry se zastavíme u neméně významné oblasti organizační (a také administrativní), spjaté s jeho společenskými aktivitami, zejména Občanským fórem na fakultě v roce 1989. Za nejdůležitější vklad, tedy jakýsi „živý“ odkaz prof. Jindry do historie jako oboru, lze bezesporu považovat iniciaci založení nové katedry (a posléze Ústavu) hospodářských a sociálních dějin v květnu 1990 včetně koncepce a obsahového a pedagogického ukotvení tohoto oboru. Tady je na místě použít historický termín, že patří mezi „otce-zakladatele“ hospodářských a sociálních dějin na Filozofické fakultě i celé Univerzitě Karlově spolu s prof. Vladimírem Kašíkem, prvním vedoucím katedry, prof. Zdeňkem Kárníkem, představitelem sociálních dějin a prof. Jaroslavem Pátkem se zahraničními kontakty, dále s prof. Josefem Petráněm a se zahraniční podporou prof. Alice Teichové (Univerzita v Norwich). S Jindrovým jménem je spojeno i založení u nás dobově zcela ojedinělého cizojazyčného periodika pro hospodářské a sociální dějiny Prague Economic and Social History Papers/Prager wirtschafts- und sozialhistorische Mitteilungen (WISOHIM), jehož název pochází z návrhu prof. Alice Teichové. Z jeho koncepce rozvoje oboru se vychází, byť logicky s modifikacemi reagujícími na moderní trendy i požadavky akreditačních institucí, dodnes. Po roce 1989 mohl prof. Jindra zúročit svou dlouhodobou orientaci v oboru a zkušenosti z konce let šedesátých. Prof. Jindra se stal vedoucím katedry a po její transformaci na ústav jeho prvním ředitelem. Po odchodu z ředitelské funkce ještě několik let přednášel, byl platným členem oborové rady hospodářských a sociálních dějin a členem komisi na různých úrovních, stejně jako členem redakčních rad odborných časopisů (např. *Hospodářské dějiny – Economic history, WISOHIM*) i odborných společností (*Společnost pro hospodářské a sociální dějiny České republiky*). I na zaslouženém odpočinku byl vědecky činný, působil jako oponent řady kvalifikačních prací a autor posudků a také poskytoval odborné konzultace.

Všechny uvedené roviny činnosti prof. Jindry spojuje společný jmenovatel – skromnost, houževnatost, poctivost, svědomitost, vytrvalost, píle a lidskost.

Ve vzpomínce na prof. Jindru nelze nezmínit jeho nezměrnou a příkladnou píli, kdy přicházel do archivů a knihoven ráno jako první a odcházel jako poslední. K tomuto není potřeba více dodávat.

Čest jeho památce!

Ivan Jakubec a Jan Štemberk
DOI: 10.14712/23363525.2023.29